

Sygn. akt I ACa 1135/21, I ACz 644/21

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 14 kwietnia 2022 r.

Sąd Apelacyjny w Gdańsku I Wydział Cywilny

Przewodniczący: SSA Małgorzata Zwierzyńska

Protokolant: sekretarz sądowy Łukasz Droszkowski

po rozpoznaniu w dniu 5 kwietnia 2022 r. w Gdańsku

na rozprawie

sprawy z powództwa J. A. i B. A.

przeciwko (...) Bank Spółce Akcyjnej w W.

o zapłatę i ustalenie

na skutek apelacji pozwanego i zażalenia powodów

od wyroku Sądu Okręgowego w Bydgoszczy

z dnia 14 października 2021 r. sygn. akt I C 492/20

I. oddala apelację;

II. oddala zażalenie;

III. zasądza od pozwanego na rzecz powodów kwotę 4.050 zł (cztery tysiące pięćdziesiąt złotych) tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego;

IV. zasądza od powodów na rzecz pozwanego kwotę 900 zł (dziewięćset złotych) tytułem zwrotu kosztów postępowania zażaleniowego.

SSA Małgorzata Zwierzyńska

Sygn. akt I ACa 1135/21

I ACz 644/21

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 14 października 2021 r. Sąd Okręgowy w Bydgoszczy w sprawie z powództwa J. A. i B. A. przeciwko (...) Bank Spółka Akcyjna z siedzibą w W. orzekł w następujący sposób:

1. ustalił, że umowa kredytu z dnia 25 września 2006 r. nr (...) zawarta między powodami J. A. i B. A., a (...) Bank Spółka Akcyjna z siedzibą w W. jest nieważna w całości;
2. zasądził od pozwanego na rzecz powodów kwotę 138,144,52 zł wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 31 marca 2020 r. do dnia zapłaty, z tym, że spełnienie świadczenia powinno nastąpić za jednoczesnym zaoferowaniem

przez powodów pozwanemu kwoty 47.999,57 zł (czterdzieści siedem tysięcy dziewięćset dziewięćdziesiąt dziewięć złotych 57/100) albo zabezpieczeniem roszczenia pozwanego o zapłatę tej kwoty;

3. oddalił powództwo w pozostałym zakresie;

4. oddalił powództwo ewentualne;

5. zasądził od pozwanego na rzecz powodów kwotę 6.434 zł wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego liczonymi od dnia uprawomocnienia się niniejszego orzeczenia do dnia zapłaty, tytułem zwrotu kosztów postępowania.

Sąd I instancji ustalił, że powodowie J. A. i B. A. zawarli z pozwanym (...) Bank S.A. w dniu 25 września 2006 r. umowę kredytu hipotecznego nr (...) indeksowanego do CHF. Integralną część umowy stanowił Regulamin do umowy kredytu hipotecznego (§ 23 ust. 1 umowy).

Na podstawie umowy bank udzielił kredytobiorcom kredytu w kwocie 47.999,57 zł indeksowanego kursem CHF na warunkach określonych w umowie kredytowej, przy założeniu, że uruchomiono całość kredytu w dacie sporządzenia umowy równowartość kredytu wynosiłaby 19.859,15 CHF. Rzeczywista równowartość miała zostać określona po wypłacie kredytu.

W § 2 ust. 2 umowy kredytobiorca oświadczył, że jest świadomy ryzyka kursowego, związanego ze zmianą kursu waluty indeksacyjnej w stosunku do złotego, w całym okresie kredytowania i akceptuje to ryzyko.

Splata kredytu miała nastąpić w 180 miesięcznych równych ratach kapitałowo-odsetkowych. Rata kapitałowo-odsetkowa przy założeniu uruchomienia całości kredytu w dacie sporządzenia umowy wynosiłaby równowartość 259,55 CHF. Rzeczywista wysokość rat odsetkowych miała zostać określona w harmonogramie spłat (§ 2 ust. 3 umowy).

Zgodnie z umową kredyt miał być przeznaczony na:

- a) w wysokości 10.800 zł na spłatę kredytu w Banku (...) S.A.;
- b) w wysokości 12.553 zł na spłatę kredytu w Banku (...) S.A.;
- c) w wysokości 1.877 zł na spłatę pozostałych zobowiązań finansowych;
- d) w wysokości 14.770 zł na dowolny cel konsumpcyjny;
- e) w wysokości 204,40 zł na zapłatę prowizji od kredytu;
- f) w wysokości 1.635,20 zł na pokrycie składek ubezpieczeniowych;
- g) w wysokości 2.879,07 zł na uiszczenie opłaty z tytułu ubezpieczenia od ryzyka braku spłat rat kredytu za 4-letni okres ochrony;
- h) w wysokości 2.400 zł na uiszczenie opłaty z tytułu (...) S.A.;
- i) w wysokości 880 zł na pokrycie kosztów wyceny nieruchomości.

W dniu wypłaty kredytu lub każdej transzy kredytu kwota wypłaconych środków miała być przeliczana do CHF według kursu kupna walut określonego w Tabeli Kursów – obowiązującego w dniu uruchomienia środków (§ 4 ust. 3 umowy).

Kredytobiorca zobowiązał się dokonać w okresie objętym umową spłaty rat kapitałowo-odsetkowych i odsetkowych w terminach, kwotach i na rachunek wskazany w aktualnym harmonogramie spłat. Wysokość zobowiązania miała być ustalana jako równowartość wymaganej spłaty wyrażonej w (...) po jej przeliczeniu według kursu sprzedaży walut

określonego w „Bankowej tabeli kursów walut dla kredytów dewizowych oraz indeksowanych kursem walut obcych” do CHF obowiązującego w dniu spłaty (§ 6 ust. 3 umowy oraz § 19 ust. 5 Regulaminu).

Zgodnie z § 10 ust. 3 umowy oraz § 16 ust. 4 Regulaminu, jeżeli kredytobiorca mimo upływu wypowiedzenia nie ureguluje należności, bank w następnym dniu po upływie terminu wypowiedzenia, dokona przewalutowania całego wymagalnego zadłużenia na PLN, z zastosowaniem aktualnego kursu sprzedaży dewiz, określonego przez bank w Tabeli Kursów. W § 18 ust. 3 umowy wskazano, że przewalutowanie następuje według kursów sprzedaży dewiz z dnia złożenia wniosków o przewalutowanie.

Do umowy kredytu hipotecznego z dnia 25 września 2006 r. nr (...) zawarto aneks nr (...) z dnia 7 kwietnia 2010 r., aneks nr (...) z dnia 22 lutego 2012 r. oraz aneks nr (...) z dnia 3 marca 2017 r.

W aneksie nr (...) do umowy wskazano, że dotychczasowa treść § 6 umowy ulega zmianie. Wysokość zobowiązania miała być ustalana jako równowartość wymaganej spłaty wyrażonej w CHF – po jej przeliczeniu według kursu sprzedaży walut ustalonego przez Narodowy Bank Polski.

W okresie przed zawarciem umowy stron i podczas jej zawierania powodowie korzystali z pomocy doradcy klienta, który współpracował z pozwanym. Powodowie szukali oferty kredytu złotówkowego. W ofercie pozwanego znajdował się kredyt w walucie CHF i taki kredyt powodom zaproponowano. Z uwagi na brak zdolności kredytowej na zaciągnięcie kredytu w złotówkach, powodowie podjęli decyzję o zawarciu umowy kredytu indeksowanej w walucie obcej.

W dniu 26 lipca 2006 r. powodowie złożyli wniosek o kredyt hipoteczny. Jednocześnie podpisali oświadczenia o wyborze waluty obcej w ramach umowy kredytu. Pozwany bank wydał pozytywną decyzję w zakresie udzielenia kredytu powodom w kwocie 47.999,57 zł.

Umowa zawarta została przez strony z wykorzystaniem przedłożonego przez Bank wzorca umownego, bez możliwości negocjacji jej treści. Przedstawiciel Banku przedstawił ofertę kredytu w CHF jako korzystną. Zapewniano powodów o stabilności waluty CHF. Powodowie polegali na zaufaniu pracowników banku. Powodowie nie zostali w odpowiedni sposób poinformowani jak w pozwanym Banku był ustalany kurs wymiany waluty franka szwajcarskiego i to zarówno w zakresie kursu kupna, po jakim przeliczana była pierwotna kwota kredytu, jak i kursu sprzedaży po jakim następnie przeliczana była pobrana rata. W konsekwencji powodowie nie mogli określić całkowitego kosztu udzielonego im kredytu. Swoboda wyboru powodów ograniczała się jedynie do możliwości jej zawarcia bądź odmowy zawarcia na warunkach przedstawionych jednostronnie przez pozwanego Bank.

Pozwany w dniu 20 października 2006 r. dokonał wypłaty środków powodom w kwocie łącznej 47.999,57 zł.

W wykonaniu przedmiotowej umowy powodowie spłacili w okresie od dnia 30 października 2006 r. do dnia 17 lutego 2020 r. z tytułu spłaty zobowiązań wynikających z umowy kredytu kwotę 137.118,12 zł. Powodowie wpłacili też pozwanemu kwotę 641,92 zł tytułem ubezpieczenia nieruchomości oraz kwotę 384,48 zł tytułem innych opłat.

Pismem z dnia 9 marca 2020 r. powodowie wezwali pozwanego bank do zapłaty kwoty 138.144,52 zł z tytułu nieważności umowy z powodu klauzul abuzywnych.

W odpowiedzi na wezwanie pozwany pismem z dnia 17 kwietnia 2020 r. wskazał powodom, że żadna z klauzul dotyczących zasad indeksacji oraz zasad ustalania tabel kursowych nie jest abuzywna.

Co do zasady Sąd a quo dał wiarę zeznaniom świadka G. K., Świadek ten wskazywał jednak na ogólne tło zawierania kredytów indeksowanych do waluty CHF, a nie na okoliczności zawarcia umowy między stronami przedmiotowej umowy kredytu. Wobec tego w tym zakresie dowód z jego zeznań nie był przydatny do ustalenia stanu faktycznego w sprawie.

Za wiarygodne Sąd I instancji uznał zeznania powodów, którzy przedstawili okoliczności, w których zaproponowano im zawarcie umowy kredytu hipotecznego waloryzowanego kursem CHF. Jako konsumenci, a zatem słabsza strona obrotu gospodarczego polegali na zaufaniu wobec banku, który zapewniał ich o korzystności wyboru kredytu waloryzowanego do waluty obcej CHF, jak również o stabilności kursu franka szwajcarskiego.

Na podstawie art. 235² § 1 pkt 3 Sąd meriti pominął również dowód z zeznań świadka R. D.. Świadek ten nie brał udziału w zawieraniu umowy stron. Wobec powyższych okoliczności Sąd a quo uznał, że wnioskowany przez stronę pozwaną świadek nie mógł posiadać wiedzy istotnej dla rozstrzygnięcia sprawy.

Sąd a quo pominął również na podstawie art. 235² § 1 pkt 3 dowód z opinii biegłego jako nieprzydatny dla rozstrzygnięcia przedmiotowej sprawy, gdyż dowód ten służył wykazaniu zasadności roszczenia ewentualnego, które nie będzie podlegało ocenie prawnej, z uwagi na uwzględnienie żądania głównego.

Sąd I instancji zważył, że powodowie po ostatecznym sprecyzowaniu żądania domagali się zasądzenia od pozwanego na rzecz strony powodowej łącznie kwoty 140.736,60 zł wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 31 marca 2020 r. do dnia zapłaty oraz ustalenia nieistnienia stosunku prawnego w postaci umowy kredytu hipotecznego nr (...) indeksowanego do CHF z dnia 25 września 2006 r. wraz z aneksem nr (...) z dnia 7 kwietnia 2010 r., aneksem nr (...) z dnia 22 lutego 2012 r., aneksem nr (...) z dnia 3 marca 2017 r., ze względu na nieważność umowy.

W sprawie bezsporne było, że w dniu 25 września 2006 r. powodowie J. A. i B. A. zawarli z pozwanym (...) Bank S.A. umowę kredytu hipotecznego nr (...) indeksowanego do CHF. Na podstawie umowy bank udzielił kredytobiorcom kredytu w kwocie 47.999,57 zł indeksowanego kursem CHF na warunkach określonych w umowie kredytowej. Bezspornie taką kwotę łącznie wypłacono powodom. W chwili zawarcia umowy kredytobiorcy zobowiązali się dokonać w okresie objętym umową spłaty rat kapitałowo-odsetkowych i odsetkowych w terminach, kwotach i na rachunek wskazany w aktualnym harmonogramie spłat. Wysokość zobowiązania miała być ustalana jako równowartość wymaganej spłaty wyrażonej w (...) po jej przeliczeniu według kursu sprzedaży walut określonego w „Bankowej tabeli kursów walut dla kredytów dewizowych oraz indeksowanych kursem walut obcych” do CHF obowiązującego w dniu spłaty (§ 6 ust. 3 umowy oraz § 19 ust. 5 Regulaminu).

Dodatkowo Sąd meriti ustalił, że umowa zawarta została przez strony z wykorzystaniem przedłożonego przez Bank wzorca umownego, bez możliwości negocjacji jej treści. Pozwany bank przedstawił ofertę kredytu w CHF jako korzystną i zapewniał powodów o stabilności waluty CHF. Powodowie polegali na zaufaniu do instytucji banku. Powodowie nie zostali w odpowiedni sposób poinformowani jak w pozwanym Banku był ustalany kurs wymiany waluty franka szwajcarskiego i to zarówno w zakresie kursu kupna, po jakim przeliczana była pierwotna kwota kredytu, jak i kursu sprzedaży po jakim następnie przeliczana była pobrana rata. W konsekwencji powodowie nie mogli określić całkowitego kosztu udzielonego im kredytu. Swoboda wyboru powodów ograniczała się jedynie do możliwości jej zawarcia bądź odmowy zawarcia na warunkach przedstawionych jednostronnie przez pozwanego Bank.

Sąd a quo uznał, że nie zasługuje na uwzględnienie zarzut przedawnienia wskazany przez pozwanego. Z uchwały Sądu Najwyższego z dnia 7 maja 2021 r. III CZP 6/21 wynika, że roszczenia kredytobiorców i banków nie uległy przedawnieniu. Dla roszczeń kredytobiorców termin ten rozpoczyna się w momencie, w którym dowiedzieli się oni, albo wykazując się oczekiwanym od nich rozsądkiem, powinni dowiedzieć się o tym, że umowa zawiera niedozwolone postanowienia umowne) Na podstawie art. 118 zd. pierwsze k.c., jeżeli przepis szczególnie nie stanowi inaczej, termin przedawnienia wynosi sześć lat, a dla roszczeń o świadczenia okresowe oraz roszczeń związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej - trzy lata. W doktrynie dominuje stanowisko, że kredyt spłacany w ratach jest w istocie świadczeniem jednorazowym, a nie okresowym, bowiem stanowi jedną całość. Żądania powodów o zapłatę opierały się na żądaniu zwrotu świadczenia nienależnego, czyli art. 410 § 1 k.c. w zw. z art. 405 k.c. Zgodnie z przepisami intertemporalnymi- art. 5 ust. 3 ustawy o zmianie ustawy Kodeks cywilny i niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2018 r. poz. 1104) do przysługujących konsumentowi roszczeń powstałych przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy i w tym dniu jeszcze nieprzedawnionych, których terminy przedawnienia są określone w art. 118 i art. 125 § 1 ustawy

zmienianej w art. 1, stosuje się przepisy ustawy zmienianej w art. 1, w brzmieniu dotychczasowym. W związku z tym, w niniejszej sprawie liczy się 10-letni termin przedawnienia. Ponadto w oparciu o stanowisko TSUE wyrażone w wyroku z dnia 22 kwietnia 2021 r. (sygn. C-485/19) bieg przedawnienia roszczeń z tytułu zawartych w umowie klauzul niedozwolonych biegnie od momentu powzięcia wiedzy o nich. Powodowie pismem z dnia 9 marca 2020 r. wezwali pozwanego do zapłaty kwoty 138.144,52 zł w związku z nieważnością wskazanej umowy kredytu, zatem należy uznać, iż od tego momentu powzięli wiedzę o istnieniu klauzul abuzywnych w umowie, którą zawarli z pozwanym. Nawet jednak, gdyby za chwilę powzięcia wiadomości o istnieniu klauzul abuzywnych uznać wejście w życie ustawy tzw. antyspreadowej, co nastąpiło w 2011 r., obowiązujący powodów 10-letni okres przedawnienia i tak w dniu wniesienia pozwu jeszcze nie upłynął. Pozew w niniejszej sprawie został wniesiony bowiem dnia 29 maja 2020 r., zatem zarzut przedawnienia zgłoszony przez pozwanego jest nieuzasadniony.

Powodowie wskazali postanowienia umowne, które w ich ocenie zawierają klauzule niedozwolone, tj. § 4 ust. 3, § 6 ust. 3, § 10 ust. 3, § 18 ust. 3 umowy kredytu i § 16 ust. 4, § 19 ust. 5, § 21 ust. 4, § 25 ust. 2 Regulaminu Kredytu Hipotecznego DOM. W rzeczywistości mogą one zostać uznane za niedozwolone, ponieważ dają pozwanemu możliwość narzucenia sposobu ustalania wysokości kwoty podlegającej zwrotowi, a w konsekwencji również wysokości rat i odsetek, a więc głównych świadczeń kredytobiorcy. Co więcej, umowa nie zawiera przy tym żadnych mechanizmów ochronnych względem konsumenta, które pozwoliłyby rozłożyć ryzyko znaczącej aprecjacji waluty indeksacji na obie strony stosunku umownego, obarczając nim wyłącznie kredytobiorcę. Na podstawie art. 353¹ k.c., strony zawierające umowę mogą ułożyć stosunek prawny według swego uznania, byleby jego treść lub cel nie sprzeciwiały się właściwości (naturze) stosunku, ustawie ani zasadom współżycia społecznego. Natomiast art. 385¹ § 1 k.c. opisuje niedozwolone postanowienia umowne i na jego podstawie postanowienia umowy zawieranej z konsumentem niezgodnione indywidualnie nie wiążą go, jeżeli kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy. Nie dotyczy to postanowień określających główne świadczenia stron, w tym cenę lub wynagrodzenie, jeżeli zostały sformułowane w sposób jednoznaczny.

Jednocześnie Sąd meriti podkreślił, że wprowadzane przez pozwanego zmiany do stosunku umownego za pomocą aneksów po zawarciu przedmiotowej umowy kredytu nie miały znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy. A zapisów powinno się badać na moment zawierania umowy przez konsumenta z przedsiębiorcą. W takiej sytuacji nie ma więc znaczenia, w jaki sposób przedsiębiorca wykonywał umowę, w tym jakie zmiany w treści stosunku prawnego między stronami wprowadzał po zawarciu umowy.

Powodowie wykazali, że przytoczone klauzule nie zostały przez nich uzgodnione z bankiem. Nie było żadnej możliwości negocjacji umowy. Potwierdził to także doradca klienta G. K. wskazując w swoich zeznaniach, że nie można było nic dodać, ani wyciąć z umowy, gdyż był gotowy wzór. Jednocześnie klauzule wskazane przez powodów mogą uchodzić za niedozwolone, albowiem przyznają wyłącznie bankowi prawo do dowolnego przerzucania odpowiedzialności za ryzyko związane z wzrostem kursu waluty na powodów. Takie klauzule już od dawna wskazywane są jako abuzywne z uwagi na nieokreślony i nieobiektywny miernik, podług którego następuje ostatecznie określenie wysokości zobowiązania kredytobiorcy, które jest niemożliwe do przewidzenia i obliczenia w chwili zawarcia umowy.

W ocenie Sądu a quo nie ma znaczenia dla dokonywanej oceny to, w jaki sposób bank rzeczywiście ustalał kurs w trakcie wykonywania umowy i jaka była relacja kursu banku do kursu rynkowego, bowiem nie są to okoliczności istotne na gruncie art. 385² k.c. oraz oceny możliwego naruszenia interesów konsumenta. Zwrócić należy natomiast uwagę na fakt, że postanowienia umowy dawały przedsiębiorcy nieograniczoną swobodę w wyznaczaniu kursu waluty, a co za tym idzie również wysokości zobowiązań konsumenta. Zaznaczyć należy bowiem, że pozwany jest profesjonalistą i prowadzi działalność gospodarczą w zakresie czynności bankowych. Natomiast powodowie jako osoby fizyczne zawarły umowę niezwiązaną bezpośrednio z ich działalnością gospodarczą lub zawodową, w związku z tym bez wątplenia w niniejszej sprawie posiadają status konsumenta w rozumieniu art. 22¹ k.c.

Na podstawie art. 69 ust. 1 ustawy Prawo bankowe, przez umowę kredytu bank zobowiązuje się oddać do dyspozycji kredytobiorcy na czas oznaczony w umowie kwotę środków pieniężnych z przeznaczeniem na ustalony

cel, a kredytobiorca zobowiązuje się do korzystania z niej na warunkach określonych w umowie, zwrotu kwoty wykorzystanego kredytu wraz z odsetkami w oznaczonych terminach spłaty oraz zapłaty prowizji od udzielonego kredytu. Zatem kredytobiorca jest zobowiązany do zwrotu określonej kwoty środków pieniężnych, którą jest kwota kapitału mu udostępnionego i przez niego wykorzystanego. Bank nie może więc żądać zwrotu większej kwoty aniżeli ściśle określonej i oddanej do dyspozycji klienta. Natomiast Sąd I instancji zwrócił uwagę na fakt, że kwota, którą powodowie mieli zwrócić pozwanemu nie została dostatecznie i ściśle w umowie określona, nie odpowiada ona nominalnie kwocie wykorzystanego kredytu i nie są określone w sposób obiektywny zasady jej ustalenia. Jeżeli umowa zawiera jakiegokolwiek zapisy, które dopuszczają dowolną waloryzację, to jest ona niezgodna z przepisami art. 69 ust. 1 ustawy Prawo bankowe w zw. z art. 358¹ § 2 i 5 k.c., ponieważ rażąco narusza interesy konsumenta.

Sąd meriti rozważył, że abuzywność zapisów umowy powinno się badać na moment dokonywania czynności prawnej przez konsumenta z przedsiębiorcą. Z związku z powyższym, wprowadzenie tzw. ustawy antyspreadowej z dnia 26 sierpnia 2011 r. nie miało znaczenia w niniejszej sprawie. Nie mogą być brane pod uwagę zmiany w ustawodawstwie wprowadzane po zawarciu umowy oraz sposób wykonywania umowy przez przedsiębiorcę, w szczególności zmiany w treści stosunku prawnego, który z powodu jego ukształtowania a priori jest nieważny od samego początku. Odwołanie się do tabeli kursów sporządzanej na wewnętrzne potrzeby banku jest nieprecyzyjne, w związku z czym narusza wskazany przepis. Powodowie bowiem nie wiedzieli i nie mogli przewidzieć według jakiego kursu ostatecznie zostanie przeliczona ich rata. Doszło więc do oczywistego naruszenia przez bank art. 69 ust. 1 ustawy Prawo bankowe. Ze względu na wyeliminowanie abuzywnych klauzul waloryzacyjnych z umowy, sprzeczność umowy z przepisem art. 69 ust. 2 pkt 4a ustawy Prawo bankowe jest coraz większa, bowiem wówczas nie ma jakiegokolwiek obiektywnego miernika, według którego można przeliczyć kurs walut. Skutkuje to nieważnością całej umowy kredytowej na podstawie art. 58 k.c. Strony w związku z tym są obowiązane zwrócić sobie wzajemnie to, co już świadczyły na rzecz drugiej strony, czego powodowie są świadomi, podobnie jak innych ewentualnych konsekwencji ustalenia nieważności umowy, co oświadczyli na rozprawie w dniu 12 sierpnia 2021 r.

Niniejszą umowę należy uznać za sprzeczną z zasadami współżycia społecznego i dobrymi obyczajami także z uwagi na fakt, że nawet gdyby za rzeczywistą przyczynę wytoczenia powództwa uznać nie tyle skutki tzw. spreadu, co sam wzrost kursu franka szwajcarskiego oraz świadomość powodów, że kurs CHF może w pewnym stopniu wzrosnąć, to taka świadomość ryzyka nie obejmuje uwolnienia kursu waluty przez kraj emisji i w efekcie tak ogromnej zwyżki, jaka miała miejsce w niniejszych okolicznościach. Ponadto, sprzeczność umowy z zasadami współżycia społecznego jest tym bardziej zauważalna i niewątpliwa, gdy weźmie się pod uwagę, że w przypadku tak znacznego i niemożliwego do przewidzenia wzrostu kursu waluty, cały ciężar tego zdarzenia został przerzucony na kredytobiorcę, podczas gdy skutek tego wzrostu kursu bank pozyskiwał środki znacznie wyższe, niż przekazane do dyspozycji powodów, w związku z niemal podwojonym kursem CHF.

W ocenie Sądu I instancji w niniejszej umowie kredytu pozwany zawarł klauzule abuzywne. Pozwany już na etapie konstruowania wzorca umowy naruszył dobre obyczaje. Miał on pełną dowolność kształtowania wzorca umowy i mógł zawrzeć w nim mechanizm ustalania kursu waluty korzystny dla konsumenta, albo przynajmniej obiektywny i sprawiedliwy.

Pozwany bank pismem z dnia 7 lipca 2021 r., na wypadek stwierdzenia przez Sąd a quo, że umowa o kredyt jest nieważna i zasądzenia dochodzonej przez powodów kwoty, podniósł ewentualny zarzut zatrzymania kwoty, której zapłaty dochodzi strona powodowa do czasu zaoferowania przez nią zwrotu świadczenia wzajemnego banku w postaci kwoty 50.069,01 zł.

Sąd I instancji zastosował w niniejszej sprawie art. 496 k.c. i 497 k.c. Zgodnie z ich treścią, jeżeli skutek odstąpienia od umowy strony mają dokonać zwrotu świadczeń wzajemnych, każdej z nich przysługuje prawo zatrzymania, dopóki druga strona nie zaoferuje zwrotu otrzymanego świadczenia albo nie zabezpieczy roszczenia o zwrot. Powyższe stosuje się odpowiednio w razie rozwiązania lub nieważności umowy wzajemnej (art. 497 k.c.). Nie ulega wątpliwości, iż pozwany bank przekazał na rzecz powodów kwotę kredytu, którego kapitał wynosił 47.999,57 zł, a powodowie w zamian zobowiązali się do spłaty kapitału wraz z odsetkami, co przesądza o wzajemności zobowiązania. Nawet biorąc

pod uwagę, iż umowa kredytowa nie jest umową wzajemną, wskazane przepisy należałoby zastosować na zasadzie a maiori ad minus. Tym samym Sąd meriti zamieścił w wyroku zasądającym zwrot świadczenia powodom zastrzeżenie uzależniające wykonanie tego obowiązku przez pozwanego od jednoczesnego zaoferowania świadczenia zwrotnego przez powodów albo zabezpieczenia jego spełnienia. Należy przy tym uznać, że złożony zarzut zatrzymania nie może być postrzegany jako warunkowy, w znaczeniu postawienia warunku zawieszającego lub rozwiązującego. Jego warunkowość oznacza wyłącznie związanie go jedynie z roszczeniem głównym, a nie z ewentualnym. W przypadku zatem pozytywnego rozstrzygnięcia o żądaniu głównym, zarzut ten jest w istocie kategoriyczny. Jednocześnie Sąd meriti zwrócił uwagi, że pozwany nie wykazał w żaden sposób, że jego roszczenie wobec powodów z tytułu wypłaty kapitału wynosi 50.069,01 zł. Zarówno z umowy kredytu jak i z dyspozycji wypłaty wynika, że pozwany wypłacił powodom kwotę 47.999,57 zł.

W związku z powyższym Sąd a quo na podstawie art. 189 k.p.c. w zw. z art. 58 k.c. w zw. z art. 69 ust. 1 ustawy Prawo bankowe w zw. z art. 385¹ § 1 k.c. uznał, że umowa z dnia 25 września 2006 r. nr (...) zawarta między powodami, a pozwanym bankiem jest nieważna w całości. Także żądanie główne o zapłatę 140.736,60 zł tytułem zwrotu świadczeń uiszczonych przez powodów w związku z nieważnością umowy kredytu zasługiwało na uwzględnienie w zasadniczej części, w oparciu o przepisy regulujące instytucję bezpodstawnego wzbogacenia.

Zgodnie z uchwałą Sądu Najwyższego z dnia 7 maja 2021 r. (sygn. III CZP 6/21), dającą prymat należy rozpatrzyć ten aspekt wedle teorii dwóch kondykcji. W związku z tym, w przypadku następczej nieważności umowy, po obu jej stronach występują dwa niezależne od siebie roszczenia o zwrot świadczeń nienależnie spełnionych. Konsekwencją powyższego było uwzględnienie roszczenia głównego o zapłatę w wysokości 138.144,52 zł wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 31 marca 2020 r. do dnia zapłaty, zgodnie z wezwaniem z dnia 9 marca 2020 r., Z uwagi na powyższe Sąd meriti zasądził odsetki ustawowe za opóźnienie zgodnie z żądaniem pozwu w tym zakresie na podstawie art. 481 k.c. Z zaświadczenia z banku przedłożonego przez stronę powodowa wynikało, że w okresie od dnia 30 października 2006 r. do dnia 17 lutego 2020 r. z tytułu spłaty zobowiązań wynikających z umowy kredytu powodowie spłacili kwotę 137.118,12 zł. Wpłacili też pozwanemu kwotę 641,92 zł tytułem ubezpieczenia nieruchomości oraz kwotę 384,48 zł tytułem innych opłat (k. 80-82 akt). Łącznie dokonali więc wpłat na rzecz pozwanego w wysokości 138.144,52 zł, zgodnie z treścią zaświadczenia wystawionego przez pozwanego, a załączonego do pozwu. Wyliczenie, które powodowie załączyli do pisma z dnia 8 lipca 2021 r. rozszerzającego powództwo nie jest dowodem uzasadniającym wysokość świadczeń spełnionych przez powodów na rzecz pozwanego banku (k. 321-326 akt), tym bardziej, że pozwany zakwestionował powództwo także co do wysokości. Warto zaznaczyć, że zaświadczenie z banku załączone do pozwu obejmuje jedynie okres do dnia 17 lutego 2020 r. i jako takie pozostaje bezsprzecznie dowodem wysokości dokonanych wpłat, wygenerowanym przez samego pozwanego.

Wobec powyższego w punkcie drugim wyroku Sąd a quo na podstawie art. 410 § 1 k.c. w zw. z art. 405 k.c. w zw. z art. 385¹ § 1 k.c. i art. 58 k.c. zasądził od pozwanego na rzecz powodów łącznie kwotę 138.144,52 zł wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 31 marca 2020 r. do dnia zapłaty, z tym zastrzeżeniem, że spełnienie świadczenia powinno nastąpić za jednoczesnym zaoferowaniem przez powodów pozwanemu kwoty 47.999,57 zł albo zabezpieczeniem roszczenia pozwanego o zapłatę tej kwoty. Powództwo w pozostałym zakresie podlegało oddaleniu jako nieudowodnione, co do wysokości (punkt trzeci) wyroku.

W punkcie czwartym wyroku Sąd I instancji oddalił powództwo ewentualne, którego rozpoznanie z uwagi na uwzględnienie powództwa głównego w stało się zbędne.

O kosztach procesu orzeczono w punkcie piątym wyroku z uwzględnieniem wyniku sprawy, którą pozwany przegrał w znaczącej części. Wysokość przyznanych powodom kosztów zastępstwa procesowego Sąd a quo ustalił na podstawie § 2 pkt 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych.

Apelację od powyższego rozstrzygnięcia wywiódł pozwany, zaskarżając je części, tj. w zakresie punktu pierwszego, drugiego i piątego. Zaskarżonemu wyrokowi pozwany zarzucił naruszenie:

1. art. 233 § 1 k.p.c. przez dokonanie sprzecznej z zasadami logiki i doświadczenia życiowego, niewszechstronnej, nierównej i wyrywkowej oceny dowodów, pozbawionej obiektywnego rozważenia całości materiału dowodowego,
2. art. 299 k.p.c. w zw. z art. 233 § 1 k.p.c., poprzez oparcie ustaleń faktycznych na zeznaniach powoda w zakresie w jakim były one niewiarygodne i sprzeczne z zasadami logiki i doświadczenia życiowego oraz były sprzeczne z treścią dowodów z dokumentacji kredytowej i innymi dokumentami zgromadzonymi w sprawie,
3. art. 243² k.p.c. w zw. z art. 227 k.p.c. w zw. z art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z art. 327¹ § 1 pkt 1 k.p.c., poprzez nieodniesienie się w uzasadnieniu do szeregu dowodów, bez konkretnego uzasadnienia i wyjaśnienia dlaczego, w ocenie Sądu I instancji argumenty wynikające z tych dowodów nie zostały wzięte pod uwagę przy orzekaniu, co w szczególności dotyczy dokumentacji kredytowej
4. art. 235² § 1 pkt 2 k.p.c. w zw. z art. 227 k.p.c. w zw. z art. 232 k.p.c., poprzez faktyczne pominięcie wniosku pozwanego o przeprowadzenie dowodu z zeznań świadka R. D.,
5. art. 327¹ § 1 k.p.c. poprzez nieustalenie pełnego stanu faktycznego w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku, nieodniesienie się w szczególności do dowodu z dokumentów załączonych do odpowiedzi na pozew, nieprzeprowadzenie ich oceny, niedokonanie ustalenia wszystkich rozstrzygnięć składających się na podstawę faktyczną orzeczenia,
6. art. 316 k.p.c. poprzez jego niezastosowanie i w konsekwencji rozstrzygnięcie o skutkach abuzywności (względnie nieważności postanowień umowy) wyłącznie na podstawie przepisów aktualnych na dzień zawarcia umowy,
7. art. 69 ustawy - Prawo bankowe poprzez jego błędną wykładnię i w konsekwencji stwierdzenie nieważności umowy ze względu na rzekome ukształtowanie stosunku zobowiązaniowego w sposób naruszający zasadę określoności świadczenia
8. art. 58 § 1 k.c. poprzez jego niezasadne zastosowanie i stwierdzenie, że umowa stanowiła czynność prawną sprzeczną z ustawą, a w konsekwencji stwierdzenie jej nieważności;
9. art. 58 § 2 k.c. poprzez jego niezasadne zastosowanie i stwierdzenie, że umowa stanowiła czynność prawną sprzeczną z zasadami współżycia społecznego, a w konsekwencji stwierdzenie jej nieważności;
10. art. 56 k.c., w zw. z art. 69 ust. 2 pkt 4a i ust. 3 Prawa bankowego w zw. z art. 4 ustawy z dnia 29 lipca 2011 r. zmieniająca ustawę Prawo bankowe (Dz.U.2011, nr 165, poz. 984, poprzez ich niezastosowanie i ocenę, że bank rzekomo mógł dowolnie ustalać kursy walut stosowane do przeliczeń, czego skutkiem miałyby być nieważność umowy,
11. art. 58 § 3 k.c. w zw. z art. 58 § 1 k.c. in fine, poprzez ich błędne zastosowanie (względnie niezastosowanie, w zakresie wskazanych tam wyjątków) i stwierdzenie, że nieważność części czynności prawnej (klauzul waloryzacyjnych w zakresie, w jakim odsyłają do Tabeli Kursów), skutkuje nieważnością całej umowy,
12. art. 385¹ § 1 k.c. w zw. § 3 k.c. przez błędną wykładnię art. 385¹ § 1 k.c. i niezastosowanie art. 385¹ § 3 k.c., a w konsekwencji bezpodstawne przyjęcie, że sporne klauzule nie były negocjowane, podczas gdy powód miał rzeczywisty wpływ na te postanowienia, w rozumieniu art. 385¹ § 3 k.c.;
13. art. 385¹ § 1 k.c. poprzez jego błędną wykładnię i bezpodstawne przyjęcie, że sporne postanowienia spełniają przesłanki abuzywności, w szczególności że (1) kształtują prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami i (2) rażąco naruszają interes konsumenta, podczas gdy klauzule indeksacyjne nie są abuzywne;

14. art. 385¹ § 2 k.c. w zw. z art. 58 § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 358 § 2 k.c. (wg stanu prawnego z dnia 24 stycznia 2009 roku) w zw. z art. 3 k.c. oraz w zw. z art. 6 ust. 1 dyrektywy Rady 93/13/EWG w zw. z art. 353¹ k.c. oraz w zw. z art. 65 § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 5 k.c. w zw. z art. 4 ustawy antyspreadowej poprzez błędne ustalenie nieważności umowy,
15. art. 385¹ § 2 k.c. poprzez jego niezastosowanie i bezpodstawne przyjęcie, że z powodu wyeliminowania z treści umowy klauzul indeksacyjnych, umowa ta jest nieważna,
16. art. 65 § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 354 § 1 k.c. poprzez ich niezastosowanie i przyjęcie, że, po ewentualnym stwierdzeniu rzekomej abuzywności spornych klauzul, brak jest zgodnych oświadczeń woli w przedmiocie kursów stosowanych do przeliczeń,
17. art. 56 k.c. poprzez jego niezastosowanie i przyjęcie, że, po ewentualnym stwierdzeniu rzekomej abuzywności spornych klauzul, brak jest zgodnych oświadczeń woli w przedmiocie kursów stosowanych do przeliczeń, podczas gdy art. 56 k.c. stanowi właściwy przepis dyspozytywny,
18. art. 69 ust. 2 pkt 4a i ust. 3 Prawa bankowego w zw. z art. 4 ustawy z dnia 29 lipca 2011 r. zmieniająca ustawę Prawo bankowe (Dz.U.2011, nr 165, poz. 984, dalej jako „ustawa antyspreadowa”) poprzez jego niezastosowanie i przyjęcie, że rzekomo brak jest przepisu dyspozytywnego, który pozwalałby na zastąpienie postanowień uznanych przez Sąd I instancji za abuzywne;
19. art. 65 § 1 i 2 k.c. poprzez jego niezastosowanie i dokonanie błędnej wykładni oświadczeń woli stron. Okoliczności, w których złożone zostały oświadczenia (w szczególności wpisanie do umowy odwołań do TK, które następnie zostały uznane przez Sąd I instancji za abuzywne) - jeżeli Sąd odwoławczy nie przyjmie interpretacji przedstawionej powyżej - nakazują tłumaczyć to postanowienie kierując się wolą stron wyrażoną w innych postanowieniach umowy, w szczególności opisanie salda kredytu kwotą wskazaną informacyjnie w § 2 ust. 1 umowy, tj. 19 859,15 CHF (powód godził się na taką wartość swojego zobowiązania, podpisując umowę);
20. art. 358 § 2 k.c. w brzmieniu aktualnym na dzień zamknięcia rozprawy, poprzez jego niezastosowanie przy rozstrzygnięciu o skutkach abuzywności lub sprzeczności z ustawą spornych postanowień w sytuacji, gdy przepis ten może znaleźć zastosowanie również do umów zawartych po wejściu w życie ww. przepisu;
21. art. 41 ustawy z dnia 28 kwietnia 1936 r. Prawo wekslowe poprzez jego niezastosowanie w sytuacji uznania za bezskuteczne postanowień umownych przewidujących mechanizm indeksacji kredytu indeksowanego - zgodnie z wolą stron - kursem franka szwajcarskiego, podczas gdy taką możliwość przewiduje m.in. także orzecznictwo Sądu Najwyższego;
22. art. 24 ust. 3 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o Narodowym Banku Polskim poprzez jego niezastosowanie przy rozstrzygnięciu o skutkach abuzywności lub sprzeczności z ustawą spornych postanowień,
23. art. 189 k.p.c. poprzez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie polegające na podczas gdy, spór prawny pomiędzy stronami jednoznacznie rozstrzyga rozpoznanie roszczenia o zapłatę - co przesądza o braku interesu prawnego po stronie powodowej;
24. art. 405 k.c. i art. 410 § 2 k.c. przez ich bezpodstawne zastosowanie, ewentualnie art. 409 k.c. przez jego niezastosowanie i stwierdzenie, że bank bezpodstawnie wzbogacił się kosztem powoda (co nie miało miejsca), jak również nie wzięcie pod uwagę, że bank uzyskane kwoty zużył (w całości, a co najmniej w części, w jakiej służyły one pokryciu kosztów pozyskania kapitału przez bank - tj. w zakresie rat kapitałowych oraz rat odsetkowych w części, w jakiej odpowiadały stawce bazowej LIBOR 3M dla CHF);
25. art. 118 k.c. w zw. z art. 120 k.c. poprzez ich wadliwą wykładnię i zastosowanie oraz przyjęcie, że raty kredytu spłacone przez powoda, którym odpowiada zasądzona kwota (Sąd I instancji uznał, że powód ma prawo do zwrócenia

mu części spłaconych przez niego rat kredytu) rzekomo nie stanowi świadczenia okresowego i nie podlega 3-letniemu terminowi przedawnienia, jak to podnosił pozwany zgłaszając zarzut przedawnienia;

26. art. 481 k.c. w zw. z art. 455 k.c. przez zasądzenie odsetek począwszy od daty wcześniejszej niż dzień wyrokowania, podczas gdy nawet przy najbardziej niekorzystnej dla Pozwanego interpretacji tego aspektu należało przyjąć, że do czasu wydania (uprawomocnienia) wyroku bank miał uzasadnione podstawy by przypuszczać, że nie jest w zwłoce wobec strony przeciwnej;

27. art. 58 § 1 k.c. w zw. z art. 410 § 1 i 2 k.c. poprzez ich niezastosowanie w zakresie przedstawionej wykładni, tj. zasądzenia dochodzonego roszczenia o zapłatę bez wzajemnego rozliczenia roszczeń stron w związku ze stwierdzeniem nieważności umowy.

W związku z powyższymi zarzutami pozwany wniósł o:

1. zmianę zaskarżonego wyroku w zaskarżonej części i oddalenie powództwa wobec w całości;
2. ewentualnie uchylenie wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Bydgoszczy;
3. zasądzenie od powoda na rzecz pozwanego kosztów procesu za postępowanie w I instancji oraz za postępowanie w II instancji,
4. na podstawie art. 380 k.p.c. o rozpoznanie rozstrzygnięcia Sądu I instancji dotyczącego pominięcia, na rozprawie w dniu 21 stycznia 2021 roku i ponownie w dniu 30 września 2021 r., dowodu z zeznań świadka R. D. oraz o dopuszczenie i przeprowadzenie w postępowaniu apelacyjnym dowodu z zeznań świadka R. D..

Powodowie na rozprawie apelacyjnej wnieśli o oddalenie apelacji oraz o zasądzenie kosztów postępowania apelacyjnego na ich rzecz od pozwanego.

Powodowie wywiedli zażalenie na postanowienie zawarte w punkcie piątym wyroku w przedmiocie zasądzenia kosztów procesu.

Zaskarżonemu orzeczeniu zarzucili naruszenie art. 98 § 1 k.p.c. w związku z art. 99 k.p.c. oraz 72§ 1 pkt 1 i § 2 k.p.c. Powodowie wnieśli o zmianę zaskarżonego postanowienia i zasądzenie dla każdego z powodów z osobna kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych, a także zasądzenie od pozwanego na rzecz każdego z powodów z osobna kosztów postępowania zażaleniowego, w tym kosztów zastępstwa procesowego, według norm przepisanych.

W odpowiedzi na zażalenie pozwany wniósł o oddalenie zażalenia w całości oraz o zasądzenie od powodów na rzecz pozwanego kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu zażaleniowym.

Pismem datowanym na 4 kwietnia 2022 r. pozwany podniósł zarzut potrącenia kwoty 47.999,57 zł, należnej bankowi tytułem zwrotu kapitału na wypadek nieważnej umowy kredytu, wypłaconego zgodnie z dyspozycją powoda, z dochodzoną w tej sprawie przez powoda wierzytelnością w kwocie 154.866,99 zł (należność główna wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie wyliczonymi do dnia powstania stanu potrącalności) tytułem nienależnych rat kapitałowo-odsetkowych.

Na wypadek nieuwzględnienia zarzutu potrącenia, na podstawie art. 496 k.c. w zw. z art. 497 k.c. pozwany podniósł ewentualny zarzut zatrzymania kwoty 138.144,52 zł wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia 31 marca 2020 r. do dnia zapłaty, do czasu zaoferowania przez powoda zwrotu świadczenia wzajemnego banku w postaci kwoty oraz o dodanie zastrzeżenia, że spełnienie przez bank świadczenia zasądzonego w wyroku jest uzależnione od jednoczesnego spełnienia przez powodów świadczenia wzajemnego. Nadto, pozwany wniósł o dopuszczenie i przeprowadzenie dowodów z dokumentów załączonych do pisma.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja i zażalenie okazały się bezzasadne.

Sąd Apelacyjny podziela i przyjmuje za własne ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji, co w takim wypadku nie wymaga ich ponownego przytaczania (art. 387 § 2¹ k.p.c.), akceptuje także ocenę prawną prawidłowo ustalonego stanu faktycznego.

Odnosząc się w pierwszej kolejności do zarzutu naruszenia art. 327¹ § 1 k.p.c. Sąd Apelacyjny stwierdza - posiłkując się orzecznictwem zapadłym na tle art. 328 § 2 k.p.c. w brzmieniu obowiązującym do dnia 7 listopada 2019 r. - iż zarzut ten mógłby okazać się skuteczny jedynie wówczas, gdyby niedostatki uzasadnienia nie pozwalały w ogóle na dokonanie kontroli instancyjnej orzeczenia (por. orzeczenia Sądu Najwyższego z dnia 10 listopada 1998 r., III CKN 792/98, OSNC 1999/4/83, z dnia 26 listopada 1999 r., III CKN 460/98, OSNC2000/5/100, z dnia 5 września 2012 r., IV CSK 76/12, LEX nr 1229815).

Sytuacja taka nie zachodzi w niniejszej sprawie – wytykany przez skarżącego brak odniesienia się przez Sąd a quo do części dokumentów nie wyklucza przeprowadzenia kontroli instancyjnej wyroku, tym bardziej że zgodnie z art. 382 k.p.c. sąd drugiej instancji orzeka na podstawie materiału zebranego w postępowaniu w pierwszej instancji oraz w postępowaniu apelacyjnym.

Nie zasługuje na uwzględnienie zarzut naruszenia art. 299 k.p.c. w związku z art. 233 k.p.c. podniesiony w odniesieniu do dowodu z przesłuchania strony powodowej, któremu Sąd a quo dał wiarę. Skuteczne zgłoszenie zarzutu naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. nie może ograniczać się bowiem jedynie do wskazywania, że możliwe były inne wnioski odnośnie do faktów, lecz polega na wykazaniu, że wnioski wyprowadzone przez sąd orzekający były niemożliwe, niespójne, nielogiczne lub sprzeczne z doświadczeniem życiowym (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27 września 2002 r., sygn. akt II CKN 817/00; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 9 stycznia 2004 r., sygn. akt IV CK 339/02; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 czerwca 2003 r., sygn. akt IV CK 274/02). W ocenie Sądu Odwoławczego, skarżący nie podołał temu zadaniu, a jego wywody zawarte w apelacji sprowadzają się do forsowania własnej wersji wydarzeń i mają charakter polemiczny względem stanowiska Sądu a quo.

Nie mógł być również uwzględniony zarzut uchybienia normie art. 233 k.p.c. w związku z zarzucaną Sadowi a quo wrywkową oceną pozostałych dowodów, skoro skarżący nie wskazał, które konkretnie dowody zostały ocenione przez Sąd pierwszej instancji z uchybieniem zasadom logicznego rozumowania i doświadczenia życiowego. Zarzut ten w istocie zmierza do zanegowania konkluzji Sądu a quo o nieważności umowy oraz o abuzywnym charakterze postanowień umowy określających sposób ustalania kursu waluty na potrzeby rozliczenia umowy. W ocenie Sądu Apelacyjnego, kwestię tę rozpatrywać należy pod kątem prawidłowości zastosowania prawa materialnego, co zresztą stało się przedmiotem odrębnych zarzutów apelacyjnych, i do czego Sąd Odwoławczy odniesie się w dalszych rozważaniach.

Nie ma również podstaw do podzielenia stanowiska skarżącego o błędnym pominięciu przez Sąd a quo wniosku o przesłuchanie świadka R. D., w związku z czym Sąd Apelacyjny nie dostrzegł potrzeby uwzględnienia tego wniosku dowodowego w postępowaniu apelacyjnym, o co skarżący wnosił w trybie art. 380 k.p.c. Skoro świadek ten nie brał udziału w zawieraniu spornej umowy, słusznie Sąd Okręgowy uznał, że dowód ten będzie nieprzydatny dla rozstrzygnięcia, z kolei okoliczności dotyczące sposobu wykonywania umowy są bez znaczenia dla oceny abuzywności poszczególnych postanowień, co zgodnie z trafnym stanowiskiem Sądu a quo należy badać na datę zawarcia umowy. Wynika to wprost z art. 385² k.c. i potwierdza to także stanowisko judykatury, przede wszystkim uchwała 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 20 czerwca 2018 r., (III CZP 29/17, OSNC 2019, nr 1, poz.2), w uzasadnieniu której SN wskazał, że decydujące znaczenie ma nie to, w jaki sposób przedsiębiorca stosuje postanowienie i dla kogo jest to korzystne, lecz to, w jaki sposób postanowienie kształtuje prawa i obowiązki konsumenta(...) przedmiotem oceny jest samo postanowienie, a więc wyrażona w określonej formie treść normatywna, tzn. norma lub jej element określający prawa lub obowiązki stron, a jej punktem odniesienia - sposób oddziaływania postanowienia na prawa i obowiązki

konsumenta. Samo postanowienie może bezpośrednio kształtować prawa i obowiązki tylko w sensie normatywnym, wpływając na zakres i strukturę praw lub obowiązków stron. Taka interpretacja pozostaje w zgodzie z powszechnie akceptowanym poglądem, że art. 385¹ k.c. jest instrumentem kontroli treści umowy. To, w jaki sposób postanowienie jest stosowane, jest kwestią odrębną, do której art. 385¹ § 1 zdanie 1 k.c. wprost się nie odnosi.

Chybiony jest również zarzut naruszenia art. 189 k.p.c. Sąd Apelacyjny wskazuje na istnienie interesu prawnego powodów w uwzględnieniu tego żądania, mimo że równoległe zostało również uwzględnione żądanie zapłaty (punkt drugi zaskarżonego wyroku). Pojęcie „interesu prawnego” winno podlegać elastycznej wykładni, w kontekście wszystkich okoliczności sprawy, z uwzględnieniem szeroko pojmowanego dostępu do sądów w celu zapewnienia należytej ochrony prawnej (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 26 maja 2021 r., I (...) 64/21, LEX nr 3220046, z dnia 30 kwietnia 2021 r., LEX nr 32332171 i przywołane w jego uzasadnieniu orzecznictwo).

Odnosząc powyższe do realiów rozpoznawanej sprawy należy zatem mieć na uwadze, że umowa jest umową wieloletnią, a wyrok Sądu Okręgowego dotyczy również okresu po dacie wyrokowania i kształtuje sytuację prawną obu stron przedmiotowego stosunku prawnego na przyszłość. Przy tym wierzytelność pozwanego o zwrot udzielonego kredytu zabezpieczona została hipoteką na nieruchomości, a zatem w przypadku stwierdzenia nieważności umowy byłaby to podstawa do wykreślenia hipoteki z księgi wieczystej.

W konsekwencji zasądzenie zwrotu już wpłaconych należności nie niweczy po stronie powodów interesu prawnego w równoległe zgłoszonym żądaniu stwierdzenia nieważności umowy.

Jeśli natomiast chodzi o zarzut naruszenia art. 316 k.p.c., który skarżący wiąże z w rozstrzygnięciem o skutkach abuzywności (nieważności postanowień umowy) wyłącznie na podstawie przepisów aktualnych na dzień zawarcia umowy, to skarżący nie dostrzega, iż kwestię ważności umowy oraz występowania w umowie klauzul abuzywnych ocenia się na podstawie stanu istniejącego w chwili zawarcia umowy, o czym była mowa wyżej i na co zresztą zwrócił uwagę Sąd Okręgowy w uzasadnieniu wyroku.

Ponadto wszelkie wątpliwości co do stanu prawnego, który w takim wypadku powinien mieć zastosowanie, wyjaśnia zdaniem Sądu Apelacyjnego, aktualne stanowisko Sądu Najwyższego zaprezentowane w wyrokach z dnia 28 września 2021 r., I CSKP 74/21 i z dnia 3 lutego 2022 r. II CSKP 415/22 i II CSKP 975/22 (LEX nr 3283262, 3303545, 3303543), wykluczające stanowczo możliwość zastosowania art. 41 prawa wekslowego czy też zastosowanie kursu walut stosowanego przez Narodowy Bank Polski. Sąd Najwyższy przywołanych wyrokach konsekwentnie prezentuje stanowisko o niemożności utrzymania umowy w mocy w razie występowania w niej postanowień abuzywnych, kontynuując w ten sposób linię orzeczniczą kształtującą się pod wpływem wyroku (...) z dnia 3 października 2019 r., C – 260/18 w sprawie D. c/a R. Bank (...), zgodnie z którą konstrukcja polegająca na eliminacji klauzuli walutowej i de facto przyjęcie, że strony wiązałyby umowa kredytu wyrażonego w złotych polskich, jednakże przy zastosowaniu oprocentowania LIBOR, jest traktowana jako tak daleko idąca ingerencja w stosunek umowny, że prowadzi do jego przekształcenia w umowę o odmiennej istocie i odmiennym charakterze - po wyeliminowaniu tego rodzaju klauzuli utrzymanie umowy o charakterze zamierzonym przez strony nie jest możliwe, co przemawia za jej całkowitą nieważnością (bezskutecznością) (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 grudnia 2019 r., sygn. akt V CSK 382/18).

Takie stanowisko jest coraz szerzej spotykane również w orzecznictwie sądów powszechnych (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 10 czerwca 2021 r., sygn. akt I ACa 173/21, LEX nr 3219695, wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 19 listopada 2020 r., sygn. akt I ACa 265/20, Lex nr 3101665, wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 13 stycznia 2020 r., sygn. akt I ACa 1205/18, LEX nr 2956811, wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 4 września 2020 r., sygn. akt V ACa 44/19, LEX nr 3102217).

Z kolei skutkiem stwierdzenia abuzywnego charakteru postanowień umownych poświęcona jest między innymi uchwała Sądu Najwyższego z dnia 7 maja 2021 r. (sygn. akt III CZP 6/21, LEX nr 3170921); rozważania zawarte w jej uzasadnieniu nakazują przyjąć, że postanowienie takie jest od początku, z mocy samego prawa dotknięte bezskutecznością na korzyść konsumenta, który może udzielić następczo świadomej i wolnej zgody na to

postanowienie i w ten sposób przywrócić mu skuteczność z mocą wsteczną. Tym samym, w świetle jednoznacznego stanowiska powodów domagających się stwierdzenia nieważności umowy, za chybione należy uznać zarzuty dotyczące możliwości zastosowania przepisów dyspozycyjnych i utrzymywania w ten sposób umowy w mocy, na co wskazywał zarzut naruszenia art. 69 ust. 2 pkt 4a i ust. 3 prawa bankowego w związku z art. 4 ustawy z dnia 29 lipca 2011 r. ustawy nowelizującej (ustawa antyspreadowa).

Chybione są także pozostałe zarzuty naruszenia prawa materialnego, kwestionujące abuzywny charakter spornych postanowień umownych oraz nieważność umowy.

Postanowienia umowy wskazywane przez powodów słusznie zostały uznane przez Sąd a quo za abuzywne. Zgodnie z art. 385¹ § 4 k.c. ciężar dowodu, iż postanowienie zostało indywidualnie uzgodnione, spoczywa na tym, kto się na to powołuje - w tym wypadku – na pozwanym. Obowiązkowi temu skarżący nie podolał, a Sąd Okręgowy wyjaśnił w sposób zgodny z zasadami logiki i doświadczenia życiowego, odwołując się między innymi do zeznań świadka G. K. korelujących z przesłuchaniem powodów, na jakiej podstawie wywiódł wniosek o braku negocjowania umowy przez powodów, to jest że nie mieli oni realnego wpływu na kształt umowy i jej poszczególne postanowienia. Sąd Apelacyjny podkreśla przy tym, że złożenie przez powodów wniosku kredytowego dotyczącego kredytu indeksowanego, wybór franka szwajcarskiego jako waluty indeksacji nie świadczą w żaden sposób o negocjowaniu spornych postanowień zawierających klauzule waloryzacyjne, a przede wszystkim - o wspólnym ustaleniu przez strony mechanizmu indeksacji.

Dalej Sąd Apelacyjny wskazuje, że w przywołanych wyżej najnowszych judykatach Sądu Najwyższego z dnia 3 lutego 2022 r. Sąd ten odwołując się do orzecznictwa TSUE wyraźnie podkreślił wagę obowiązku informacyjnego o jakim mowa w art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13, co oznacza, że skoro warunek umowny musi być wyrażony prostym i zrozumiałym językiem, to powinien być zrozumiały dla konsumenta nie tylko z gramatycznego punktu widzenia, ale także, by umowa przedstawiała w sposób przejrzysty konkretne działanie mechanizmu wymiany waluty obcej, do którego odnosi się ów warunek, a także związek między tym mechanizmem a mechanizmem przewidzianym w innych warunkach dotyczących uruchomienia kredytu, tak by konsument był w stanie oszacować, w oparciu o jednoznaczne i zrozumiałe kryteria, wpływające dla niego z tej umowy konsekwencje ekonomiczne.

Wedle Sądu Najwyższego, nie stanowi wypełniania obowiązku informacyjnego przedstawienie analizy historycznego kursu franka szwajcarskiego ani tym bardziej powoływanie się przez bank na złożenie w formie pisemnej przez powodów oświadczeń o świadomości ryzyka walutowego o standardowej treści. Stanowisko to Sąd Najwyższy prezentował też we wcześniejszym wyroku z dnia 28 września 2021 r., I CSKP 74/21 .

W świetle powyższego, w realiach niniejszej sprawy argumentacja apelacji odwołująca się do podpisania przez powodów takowego oświadczenia czy też informowania ich o wahaniami kursów franka i skali tych wahań nie może odnieść zamierzonego skutku, tym bardziej że zgodnie z wyrokiem TSUE z dnia 18 listopada 2021 r. C#212/20 artykuł 5 dyrektywy Rady 93/13 należy interpretować w ten sposób, że treść klauzuli umowy kredytu zawartej między przedsiębiorcą a konsumentem ustalającej cenę zakupu i sprzedaży waluty obcej, do której kredyt jest indeksowany, powinna na podstawie jasnych i zrozumiałych kryteriów, umożliwić właściwie poinformowanemu oraz dostatecznie uważnemu i racjonalnemu konsumentowi zrozumienie sposobu ustalania kursu wymiany waluty obcej stosowanego w celu obliczenia kwoty rat kredytu, w taki sposób, aby konsument miał możliwość w każdej chwili samodzielnie ustalić kurs wymiany stosowany przez przedsiębiorcę.

Postanowienia określające zasady przeliczenia spłacanych rat, które pozwalają bankowi jednostronnie kształtować kurs waluty obcej były już wielokrotnie przedmiotem badania Sądu Najwyższego i zostały uznane za niedozwolone (np. wyroki z 22 stycznia 2016 r., I CSK 1049/14 , OSNC 2016, Nr 11, poz. 134; z 4 kwietnia 2019 r., III CSK 159/17 ; z 2 czerwca 2021 r., I CSKP 55/21 ; z 27 lipca 2021 r., V CSKP 49/21). W konsekwencji zarzuty skarżącego kwestionujące, aby sporne postanowienia były sprzeczne z dobrymi obyczajami i rażąco naruszały interes konsumenta, nie mogą się ostać w świetle stanowczego stanowiska judykatury uwzględniającego europejskie standardy ochrony konsumenta. Warto również mieć na uwadze wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27 lutego 2019 r. (II CSK 19/18, LEX nr 2626330),

w którym Sąd ten przytacza swój dorobek orzecniczy, zgodnie z którym postanowienie umowne jest sprzeczne z dobrymi obyczajami, jeżeli kontrahent konsumenta, traktujący go w sposób sprawiedliwy, słuszny i uwzględniający jego prawnie uzasadnione roszczenia, nie mógłby racjonalnie spodziewać się, iż konsument ten przyjąłby takie postanowienie w drodze negocjacji indywidualnych. Natomiast w celu ustalenia, czy klauzula rażąco narusza interesy konsumenta, należy wziąć przede wszystkim pod uwagę, czy pogarsza ona jego położenie prawne w stosunku do tego, które, w braku odmiennej umowy, wynikałoby z przepisów prawa, w tym dyspozytywnych.

Aprobata tezy, iż zapisy umowy wskutek niewskazania w niej czytelnych kryteriów ustalania kursu waluty nie pozwalały na jednoznaczne określenie wysokości świadczeń stron i tym samym miały charakter abuzywny, prowadzi do akceptacji wniosku o nieważności umowy. Źródeł nieważności nie należy przy tym upatrywać w samym mechanizmie indeksacji, lecz w tym, że mechanizm ten nie był w żaden sposób sprecyzowany i nie zawierał jasnych zasad dokonywania przeliczeń kursu waluty. Konsekwencją wyeliminowania z umowy abuzywnych postanowień jest brak możliwości określenia zasad ustalenia kwoty kredytu oddanej do dyspozycji kredytobiorcy oraz zasad naliczania jego rat w złotych.

W ocenie Sądu Apelacyjnego braki te prowadzą do wniosku, że w umowie niezależnie od zawarcia abuzywnych klauzul przeliczeniowych mogły nie zostać w sposób skuteczny zawarte essentialia negotii umowy kredytu w postaci kwoty kredytu

Zarówno w przypadku stwierdzenia nieważności umowy z podanych wyżej przyczyn, jak i z powodu zawartych w niej postanowień abuzywnych oraz niemożności utrzymania umowy w mocy, podstawę zwrotu wpłaconych przez powoda kwota stanowią przepisy art. 405 k.c. w związku art. 410 § 2 k.c. Argumentów przemawiających za trafnością tego stanowiska dostarczają dwie uchwały Sądu Najwyższego, z dnia 16 lutego 2021 r. i z dnia 7 maja 2021 r., przy czym ta ostatnia uzyskała moc zasady prawnej (III CZP 11/20, OSNC 2021/6/40) III CZP 6/21 OSNC 2021/9/56).

W uchwałach tych Sąd Najwyższy daje prymat teorii dwóch kondykcji, nie zaś teorii salda, do której odwołuje się skarżący w apelacji. Sąd Najwyższy podkreśla, że roszczenia stron o zwrot świadczeń spełnionych w wykonaniu nieważnych umów są od siebie niezależne, nie wykluczając jednocześnie możliwości skorzystania przez strony z instytucji potrącenia lub powołania się na zarzut zatrzymania, a w niniejszej sprawie zarzut ten został przez Sąd Okręgowy uwzględniony, co znalazło wyraz w sentencji wyroku.

Warto podkreślić, że w uzasadnieniu uchwały III CZP 6/21 Sąd Najwyższy powtórzył uprzednio wielokrotnie wyrażany pogląd, że na tle art. 410 § 2 k.c. samo spełnienie świadczenia wypełnia przesłankę zubożenia po stronie powoda, a uzyskanie tego świadczenia przez pozwanego – przesłankę jego wzbogacenia, co czyni chybnym także zarzut naruszenia wskazanych wyżej przepisów oraz art. 409 k.c. poprzez jego niezastosowanie. W tym ostatnim względzie Sąd Odwoławczy dodatkowo wskazuje, że nie każde zużycie w dobrej wierze bezpodstawnie uzyskanego świadczenia powoduje w myśl art. 409 k.c. wygaśnięcie obowiązku zwrotu świadczenia. Następuje to tylko wtedy, gdy zużycie korzyści nastąpiło w sposób bezproduktywny, konsumpcyjny, tj. gdy wzbogacony, w zamian tej korzyści, nie uzyskał ani korzyści zastępczej, ani zaoszczędzenia wydatku, gdy wydatek miał miejsce tylko dlatego, że uprzednio uzyskał on korzyść, bez której nie poczyniłby tego wydatku. Jeżeli natomiast w zamian za użytą korzyść wzbogacony uzyskał do swojego majątku jakąkolwiek inną korzyść majątkową (np. mienie czy zwolnienie z długu, który w ten sposób spłacił), nie można uznać, że nie jest już wzbogacony, bowiem w wyniku dokonania tego wydatku, w jego majątku pozostaje korzyść w postaci zwiększenia aktywów bądź zmniejszenia pasywów (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 2 lutego 2012 r., II CSK 670/11, LEX nr 1131124, z dnia 21 kwietnia 2010 r., V CSK 320/09, LEX nr 688053, z dnia 24 stycznia 2014 r., V CNP 13/13, LEX nr 1430402).

Zdaniem Sądu Apelacyjnego, to na pozwanym spoczywa ciężar dowodu w zakresie powyższych okoliczności, bowiem to z tych twierdzeń wywodzi skutki prawne, tymczasem na tę okoliczność nie zaoferował on żadnych środków dowodowych.

Stanowisko zaprezentowane w przywołanych uchwałach zostało także zaaprobowane w cytowanych już wyrokach z dnia 3 lutego 2022 r., co jasno wskazuje na kierunek, w jakim podąża orzecznictwo Sądu Najwyższego w prawach kredytów indeksowanych i denominowanych.

Chybione są również zarzuty dotyczące przedawnienia roszczenia

Roszczenie powodów wywodzone z przepisów o świadczeniu nienależnym, nie ma charakteru okresowego, co wyklucza możliwość zastosowania trzyletniego terminu przedawnienia.

Kwestia przedawnienia roszczenia konsumenta była przedmiotem rozważań Sądu Najwyższego w przywołanej wyżej uchwale z dnia 7 maja 2021 r. Sąd Najwyższy łączy wymagalność roszczenia z zakończeniem stanu „bezskuteczności zawieszonej”, które to zakończenie wyraża się w sformułowaniu przez konsumenta żądaniu restytucyjnym opartym na twierdzeniu o całkowitej i trwałej bezskuteczności umowy, o ile towarzyszy mu wyraźne oświadczenie konsumenta co do jego wiedzy o możliwych roszczeniach restytucyjnych.

W rozpoznawanej sprawie powodowie pismem z dnia 9 marca 2020 r. wystosowali do pozwanego wezwania do zapłaty kwoty 138.144,52 zł z tytułu nieważności umowy. Jednocześnie na rozprawie przed Sądem Okręgowym w dniu 12 sierpnia 2021 r., po pouczeniu ich przez Sąd, potwierdzili swoją świadomość co do możliwych skutków stwierdzenia nieważności umowy oraz możliwych roszczeń pozwanego wobec nich. Tym samym, skoro pozew został wniesiony w dniu 1 czerwca 2020 r. nie sposób mówić o przedawnieniu roszczenia i o naruszeniu przez Sąd a quo art. 118 k.c. i art. 120 k.c.

Podkreślić trzeba, że powodowie po pouczeniu na rozprawie o skutkach stwierdzenia nieważności umowy, oświadczyli że je rozumieją i akceptują (k. 339 verte), żądanie pozwu popierali także po zgłoszeniu przez pozwanego zarzutu zatrzymania, co zdaniem Sądu Odwoławczego jednoznacznie świadczy o tym, że byli zdeterminowani skorzystać z ochrony przewidzianej przez Dyrektywę nr 93/13 i nie byli zainteresowani utrzymaniem umowy w mocy. W ślad za Sądem Apelacyjnym w Warszawie Sąd Odwoławczy wskazuje, że obowiązek informacyjny sądu wobec konsumenta w związku ze skutkami występowania w umowie klauzul abuzywnych należy rozumieć w ten sposób, że sądy powinny udzielać konsumentowi w procesie stosownych informacji, jeżeli na podstawie przebiegu postępowania nabrały wątpliwości, czy konsument zdaje sobie sprawę ze skutków przyszłego orzeczenia uwzględniającego jego powództwo (wyrok SA w Warszawie z dnia 10 czerwca 2021 r., I ACa 173/21, LEX nr 3219695). Na gruncie niniejszej sprawy, biorąc pod uwagę konsekwentną postawę powodów podczas procesu oraz wspomniane wyżej oświadczenie, nie może być obaw co do należytego zabezpieczenia ich interesów, tym bardziej że w wyroku Sąd Okręgowy uwzględnił zarzut zatrzymania, a powodowie wyroku nie zaskarżyli, akceptując tym samym nałożony na nich obowiązek.

Chybione są również zarzuty apelacji kwestionujące wymagalność zasądzonego świadczenia oraz datę, w jakiej pozwany popadł w opóźnienie. Roszczenie o zwrot świadczenia nienależnego jest roszczeniem bezterminowym, którego termin zapłaty wyznacza - zgodnie z art. 455 k.c. - wezwanie dłużnika do spełnienia świadczenia (por. wyrok SN z dnia 11 lipca 2019 r. V CSK 164/18, LEX nr 2712229). Wezwanie to nastąpiło wraz z doręczeniem stronie pozwanej pisma powodów datowanego na 9 marca 2020 r., odebranego przez pozwanego w dniu 19 marca 2020 r. (k. 95), w którym zakreślono pozwanemu termin 10 dni na spełnienie świadczenia. Tym samym przyjęta przez Sąd a quo data 31 marca 2020 r. jako data początkowa zasądzania odsetek za opóźnienie, nie budzi wątpliwości.

Co do zarzutów zatrzymania i potrącenia zgłoszonych w piśmie pozwanego z dnia 4 kwietnia 2022 r., to wpłynęło ono do Sądu Apelacyjnego w dniu 8 kwietnia 2022 r. (k. 460 i nast.), a zatem już po zamknięciu rozprawy. Zdaniem Sądu, nie dawało ono podstaw do otwarcia zamkniętej rozprawy na nowo w myśl art. 316 § 2 k.p.c., gdy zarzut zatrzymania kwoty 47.999,57 zł był podniesiony już przed Sądem pierwszej instancji i Sąd zarzut ten uwzględnił. Skoro strona pozwana wybrała jako swoją formę obrony przed roszczeniami powodów skorzystanie z zarzutu zatrzymania i w ten sposób zagwarantowała sobie ochronę przysługującego jej prawa (wskutek uwzględnienia zarzutu i niezaskarżenia wyroku w tym zakresie przez powodów), to tym samym w ramach niniejszego postępowania nie może powoływać się na oświadczenie o potrąceniu wzajemnej wierzytelności i w ten sposób zniweczyć roszczenia powodów.

Co do zażalenia powodów, to zarzuty w nim podniesione nie zasługują na uwzględnienie. Stosunek współuczestnictwa materialnego istniejący między powodami nie uzasadnia odrębnego zasądzenia kosztów zastępstwa procesowego w sytuacji, gdy byli reprezentowani przez tego samego pełnomocnika. Jednoznacznie w tej kwestii wypowiedział się Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 30 stycznia 2007 r., (III CSP 130/06, OSNC 2008/1/1) oraz w postanowieniu z dnia 7 kwietnia 2011 r., (IV CZ 142/10, LEX nr 785282) stwierdzając, że wygrywającym proces współuczestnikom, o których mowa w art. 72 § 1 pkt 1 k.p.c., reprezentowanym przez tego samego radcę prawnego, sąd przyznaje zwrot kosztów w wysokości odpowiadającej wynagrodzeniu jednego pełnomocnika.

W tym stanie rzeczy Sąd Apelacyjny na mocy art. 385 k.p.c. oddalił apelację, na mocy art. 385 k.p.c. w związku z art. 397 § 3 k.p.c. oddalił zażalenie.

O kosztach postępowania apelacyjnego i zażaleniowego Sąd orzekł na mocy art. 98 k.p.c. w związku z art. 108 § 1 k.p.c. oraz § 2 pkt 6 w związku z § 10 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz.U.2015.265) oraz § 2 pkt 4 w związku z § 10 ust. 2 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz. U. 2015.1800 ze zm.).

SSA Małgorzata Zwierzyńska